

Aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Mevrouw C.J. Schouten
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Den Haag, december 2019

Onze referentie: RDA.2019.266

Betreft: Toepassen van gene-editing bij dieren voor niet-biomedische doeleinden

Geachte mevrouw Schouten,

De RDA vraagt uw aandacht voor de bescherming van de belangen van het dier bij toepassing van gene-editing bij dieren.

In de afgelopen jaren zijn er gene-editing technieken ontwikkeld die gericht en efficiënt het genoom van organismen kunnen aanpassen. Deze technieken zoals CRISPR-cas worden in toenemende mate ingezet op dieren in het wetenschappelijk onderzoek, waarbij tevens het dier in enkele gevallen als doeldier dient voor commerciële doeleinden. Van meerdere van deze toepassingen wordt geclaimd dat zij het welzijn en de gezondheid van dieren kunnen verbeteren. Ook zijn er toepassingen in ontwikkeling die bij dieren in de veehouderij de milieubelasting zouden verlagen.

In juni van dit jaar organiseerde de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) samen met de COGEM een bijeenkomst over genetische aanpassingen bij dieren tijdens de internationale 'CRISPR-con 2019' conferentie. Tijdens deze meeting ontstond een levendige discussie waarin enerzijds de mogelijkheden werden benadrukt, bijvoorbeeld voor verbetering van het welzijn en de gezondheid van dieren. Anderzijds bleek dat er veel zorgen bestaan over de noodzaak van gene-editing toepassingen en het daadwerkelijke voordeel voor het dier. Is CRISPR een oplossing voor problemen die wij in Nederland kennen in de omgang met dieren of is het een toepassing op zoek naar een

probleem, zo werd de twijfel onder woorden gebracht. Deze discussie is ook binnen de Raad actueel. De Raad constateert een behoefte aan een duidelijker beeld hoe we in Nederland zorgvuldig en verstandig kunnen omgaan met de toepassing van gene-editing bij dieren, hoe deze techniek steeds in het belang van het dier kan worden ingezet en hoe daarvoor dan draagvlak in de samenleving kan ontstaan.

Door de uitspraak van het Europees Hof in de zomer van 2018 blijft in de Europese Unie voor het inzetten van gene-editing technieken zoals CRISPR-cas hetzelfde 'nee, tenzij' principe met strenge regels aangaande veiligheid, milieurisico's en traceerbaarheid gelden als voor genetische modificatie. Als het gaat om niet-biomedische toepassingen van genetische modificatie bij dieren vereist de Wet dieren (artikel 2.23) ook een toetsing op de gevolgen voor de gezondheid en het welzijn van de betreffende dieren en op de overige ethische aspecten van deze toepassing. Bij een verzoek tot verlening van een dergelijke vergunning dient u een commissie van onafhankelijke deskundigen in te stellen. Deze commissie zal aan de hand van een toetsingskader haar advies geven. Het is essentieel dat dit toetsingskader de grondslag kan bieden voor het noodzakelijke draagvlak in de samenleving en dat tegen deze achtergrond zorgvuldige afwegingen gemaakt kunnen worden over de gevolgen voor de gezondheid, het welzijn van deze dieren en de ethische aspecten die verder van belang zijn.

Tot nu toe zijn naar mijn informatie in Nederland nog geen verzoeken ingediend voor de toepassing van gene-editing technieken bij dieren voor niet-biomedische doeleinden. De kans op een dergelijk verzoek in Nederland neemt toe. De gene-editing technieken worden steeds verder ontwikkeld en meerdere landen buiten de EU hebben de wetgeving voor gene-editing technieken bij dieren versoepeld; buiten de Europese Unie zijn er al commerciële toepassingen bij dieren gerealiseerd, zoals bijvoorbeeld varkens die niet in de puberteit komen om berengeur bij slacht te voorkomen. De RDA verwacht dat de druk in de EU om voor gene-editing nieuwe regelingen te voorzien, zal toenemen. Tegen die achtergrond lijkt het de Raad van groot belang om in Nederland vroegtijdig het gesprek met vertegenwoordigers van de samenleving te beginnen over de toepassing van hedendaagse gene-editing technieken bij dieren die in Nederland bedrijfsmatig en particulier worden gehouden. In dat gesprek zou naar het inzicht van de Raad voorop moeten staan hoe gene-editing dienstbaar kan worden gemaakt aan het belang van het dier en hoe voorkomen kan worden dat deze techniek wordt ingezet voor andere doeleinden waarbij geen belang van het dier is gediend.

De RDA vraagt u daarom uw toetsingskader en praktische uitwerking ervan toegankelijk te maken voor een breed publiek en een dialoog te bewerkstelligen over het te hanteren toetsingskader zoals genoemd in Wd art. 2.23. De RDA beschouwt het welzijn, de gezondheid en de integriteit van het dier als de belangrijkste factoren voor vergunningverlening. Het is van belang om grondig te bekijken of het toetsingskader in staat is deze aspecten te borgen.

Ik ben graag bereid deze brief toe te lichten.

Hoogachtend,

Mr. Drs. J. Staman

Voorzitter Raad voor Dierenaangelegenheden